Bekjennelser fra helsevesenets skyggeland

Eli Berg

Hold munn eller gå!

Makt og avmakt i helsevesenet. 124 s. Oslo: Emilia forlag, 2015. Pris NOK 200
ISBN 978-82-7419-149-5

Med sin forrige bok *På helsa løs* – om omstilling ved Ahus – meldte Eli Berg seg med et viktig bidrag inn i den pågående debatten om styring og utvikling i helsevesenet. Berg kjenner feltet inngående etter mange år som allmennpraktiker. De senere årene har hun bivånet utviklingen fra sin stilling som førsteamanuensis ved Universitetet i Oslo, campus Ahus.

Etter utgivelsen av den forrige boken kom Berg i kontakt med de virkelig grelle skyggesidene under dagens organisering, gjennom møter med helsepersonell som hadde kommet på kant med systemet. Berg har intervjuet en rekke av disse utstøtte, og utdrag av intervjuene iblandet Bergs betraktninger er nå blitt til *Hold munn eller gå!*, med undertittelen *Makt og avmakt i helsevesenet*. Det er en bok på bare litt over 100 sider i et lite format, som kunne egne seg for lommen i legefrakken. Innholdet er imidlertid ikke av oppbyggelig art for å motivere til ekstra innsats for systemet.

Gjennom en rekke vitnesbyrd fremstiller Berg sider ved dagens helsevesen som man knapt skulle tro var sanne – hadde man ikke visst bedre, som noen av oss gjør. Det er beretninger om ansatte som settes i «prosess» for deres ytringer av mange slag, alt fra innsigelser mot sengetallsreduksjon til innvendinger mot kreativ koding eller triksing med ventelister.

Gjennom fremstillingen gis leseren innblikk i et system hvor det finnes ledere med et degenerert verdisyn som ganske uforstyrret utøver press, trusler og sanksjoner overfor andre ledere eller ansatte. At denne atferden ikke i større grad vekker anstøt i omgivelsene og oppover i organisasjonen er etter min oppfatning det mest forstyrrende i fremstillingen. Vi gis også innblikk i de forferdelige prosessene mennesker utsettes for når de slippes som agn til hundene – harde personalavdelinger og eksterne advokatfirmaer som gis oppdraget med å kvitte seg med de utstøtte.

Bergs betraktninger er tuftet på hennes gode betraktningsevne, alminnelige fornuft og moralsyn. Opprørende historier om kolleger som ender i vrakgods brytes mot Bergs sunne betraktninger. Det hele er skildret i et forunderlig lett språk, og forfatterens kjærlige og optimistiske syn på helsevesenet og arbeiderene der skinner hele veien igjennom og lyser opp teksten.

Hold munn eller gå! er en fin liten bok om fæle sider ved vårt helsevesen og moderne arbeidsliv. Men det er likevel på mange måter en lys og lett tekst som etterlater håp.

Christian Grimsgaard

Overlege, Ortopedisk avdeling
Oslo universitetssykehus

Friskt om FDA

Jack C. Fisher

Silicone on trial

Breast implants and the politics of risk. 330 s. The Sager Group LLC, 2015.
Pris USD 25
ISBN 978-0-9862679-2-5

Den 30. juli 1991 var det agurktid i nyhetsbildet i Midtvesten, USA. Da var det at lokale fjernsynsstasjoner fikk et tips om at folk fra det føderale Food and Drug Administration (FDA) planla å konfiskere et parti brystimplantater fra et lagerhus i St. Paul. Ganske riktig, de kom, og de tok med seg 50 kartonger – under bred mediedekning.

Denne beslagleggelsen var en del av et større felttog mot brystimplantater av silikon. Og hva skjedde? Befolkningen ble oppskremt av skjulte farer ved silikon, som hadde vært i bruk i brystimplantater i 25 år. Pasienter som ventet på implantasjon, ble særlig forvirret, blant annet fordi så få snakket om alle dem som allerede hadde fått implantater – var ikke også de i fare? Så var det hæren av jurister som slo til med erstatningssaker, og bedriftene som fikk problemer av samme grunn. Det tok over 20 år før silikonimplantatene kunne godkjennes og det hele var over.

Forfatteren er professor emeritus i kirurgi fra University of California, San Diego. Han var sjef for avdelingen for plastisk og rekonstruktiv kirurgi før han trakk seg tilbake, tok fatt på et historiestudium som førte frem til en mastergrad i USAs politiske og økonomiske historie, og begynte som forfatter. Fishers faglige bakgrunn var således meget solid da han valgte silikonimplantatsaken som tema for en bok som også handler om noe mer generelt.

FDA har en betydelig formell og juridisk makt gjennom sine omfattende godkjenningsordninger. Det gjelder et meget bredt spektrum av stoffer, produkter og prosedyrer. I hvilken grad kan man være sikker på at de ofte meget vidtrekkende avgjørelsene virkelig er basert på den best tilgjengelige kunnskap? At det ikke er innblandet motiver som er hentet fra andre verdigrunnlag enn det vitenskapelige? Politiske motiver? Økonomiske motiver? Er det kanskje maktgleder, regelrytteri og inkompetanse som råder? Eller bygger FDA på råd fra fagfolk som er blitt så engasjerte og smalsporede at de oppfatter ethvert motargument som et bevis på at de har rett?

Her er det at historikeren Fisher kommer til syne i sin veldokumenterte tekst. Han beskriver flere parallelle saker, dels fra langt tilbake i tiden, som da Coca Cola kom i tilsvarende hardt vær i årene like etter 1900, da offentlig produktovervåking var nytt, og kontrollinstitusjoner bygde opp sin maktposisjon. Fishers resonnementer har gyldighet for kontrollorganer i sin alminnelighet, og for problemene som oppstår når tolkning av vitenskapelig kunnskap blir til jus.

Og hva er egentlig en *risiko*? Boken ender med en ytterst relevant diskusjon av forholdet mellom helserisiko og politikk. Oppfatningen av *fare* har en betydelig kulturell komponent.

Selv om historien om brystimplantatene er spennende nok, er det kanskje forfatterens generelle samfunnsanalyse som gir internasjonale lesere størst utbytte. Boken anbefales!

Øivind Larsen

Professor emeritus, Institutt for helse og samfunn
Universitetet i Oslo